

MJANMAR

MJANMAR (Burma)

Na dvanajstdnevno potovanje smo se odpravili 22. februarja 2004.

V času, ko smo se pripravljali na pot v to deželo, so bili pri nas časopisi polni člankov o nevarni piščančji gripi, ki je poleg Kitajske grozila tudi ljudem v Indokini, kamor poleg Mjanmara spadajo še Tajsko, Kambodža, Laos, Vietnam in večji del Malezije. Pisali so, da je kar nekaj ljudi zbolelo za to izredno nevarno nalezljivo bolezen, pet ali šest je bilo poudarjeno, na Kitajskem pa še več. Če upoštevamo, da živi v Indokini več kot 250 milijonov ljudi, na Kitajskem pa približno še toliko nad milijardo, je bila možnost okužbe turistov tako rekoč ničelna. Pa vendar so se mnogi zbal. Tudi naša skupina se je zaradi te bojazni zmanjšala iz osem na šest članov.

PREIMENOVANJE IMENA DRŽAVE

Država, ki jo vodi in nadzira totalitarna vojaška oblast, se je do leta 1989 imenovala Burma. Da druge manjšine v njej ne bi bile zapostavljene, jo je vojaška oblast preimenovala v Mjanmar.

GEOGRAFSKI POLOŽAJ IN PODNEBNE RAZMERE

Mjanmar leži v jugovzhodni Aziji, na zahodnem delu Indokitajskega polotoka, ob Bengalskem zalivu in Amdamanskem morju, meji pa na Bangladeš, Indijo, Kitajsko, Laos in Tajsko.

Podnebje je monsunsko. Od maja do oktobra je deževna doba z visokimi temperaturami in visoko vlago (v Jangonu pade do 2600 mm padavin, v Mandalaju pa okoli 820 mm). Od novembra do marca prevladujeta sušnejši monsuni s prijetnimi temperaturami (v Jangonu povprečno okoli 25 °C, v Mandalaju pa 20,3 °C) in v večjem delu države jasno vreme. Za tuje turiste, vajene zmernejše klime, je sušnejši monsuni primernejši, zato jih je v tem času tudi največ.

NEKAJ SPLOŠNIH ZGODOVINSKIH IN ETNOGRAFSKIH PODATKOV S POUČENOM NA BUDIZMU

Če želimo spoznati pravo Azijo, takšno, kot je bila pred stoletji, potem je Burma oziroma Mjanmar prava dežela. Tam ni visokih nebotičnikov, dragih restavracij, ni

eden izmed tehnoloških hitov, je pa zaradi ljudi gotovo zelo topla, prijazna azijska dežela.

V zgodnjih jutranjih urah se tam srečujejo menihi na obhodih. Človek lahko obnemi nad lepoto Bagana, kraja z več tisoč pagodami, še posebej pa nagovori človeka tudi mistično jezero Inle.

Nesluteno bogastvo nudijo budistični templji, ki jih že stoletja oblagajo z zlatimi lističi. Burmanci so namreč ljudje, ki jim darovanje Budi in tudi duhovom pomeni enega izmed življenjskih smotrov. Edino, na kar zgodovinske spremembe niso vplivale, je bilo zaupanje Burmancev v verstvo, ki je prišlo k njim iz Indije in se je že pred dobrima dvema tisočletjema zakoreninilo v njihovi domovini. V Burmi še dandanes ugleda nima velebogataš, temveč kot miš revni menih.

V čem se odraža budizem in na kaj vpliva? Budizem je etični in filozofski nauk, ki je nastal v šestem stoletju pred našim štetjem in se je v nekaterih državah Vzhodne Azije pozneje razvil v religijo. Med širjenjem je budizem doživel več sprememb. V Burmi je ostal živ in najčistejši. Veže se na prvotni nauk Bude, ne pozna osebne duše, niti Boga. Uči, da strogo naravno življenje in brezmejno samožrtvovanje za dobro sobitij vodita k odrešenju, to je v stanje blaženega miru – nirvane (izstop iz krogotoka rojstev in smrti).

Burma je dežela, nad katero se je vredno navdušiti. Nenavadna je zaradi vseh svojih jezikov in ras, arhitekture in džungel, kulturnega bogastva in mest. Tu so lesene kolibe iz bambusa na kolih, ki spominjajo na davne koliščarje na Ljubljanskem barju. Tako doline kot griči so še danes okrašeni z nešteti pagodami, ki so jih zgradili nešteti rodovi. Večina burmanskih pagod ima svojo obliko po indijski stupi – nobena izmed njih pa po slavi in veličastnosti ne prekaša pagode Shwegadon v glavnem mestu Jangon.

Pred vsakim izmed svetišč stoji dvojica bajeslovnih živali, v zasenčeni notranjosti pa kraljuje na stotine Budovih kipov, pri čemer so nekateri iz zlata ali srebra, drugi iz marmorja ali lesa. Gongi, razkošje barv in dišav, z zvonovi na vrhu pagode in dragulji, ki odbijajo sončne žarke, nudijo očarajoč prikaz, prepoln čudovitega vzhodnjaškega sijaja.

Doživetje takšnega sveta, v katerem srečaš kot tujec srečne, nasmejane domačine, kljub njihovi obupni revščini, je pravi obliž (blagoslov) za človeško dušo.

KRATKA ZGODOVINA GLAVNEGA MESTA MJANMARA

Mesto Jangon se je v preteklosti imenovalo Rangun. Zgrajeno je bilo na območju antičnega mesta Dagon, čigar ime pomeni konec spora. Leta 1824 je v Dagon prišla angleško-indijska odprava. S tem je tu postopoma prišlo do britanske prevlade. Januarja 1886 je Burma postala provinca njenega imperija, kar je v deželi vodilo do napetosti. A prisotnost Britancev je prinesla tudi začetke ekonomskega razvoja, še posebej v delti reke Iravadi. Vendar pa se je odpor proti Britancem nadaljeval.

Leto 1934 zaznamuje začetek gibanja za osamosvojitve Burme. Japonska si je to deželo predstavljala tako, da bi ji služila pri imperialističnih ambicijah. Japonci so prek Tajske vdrl v Burmo in iz mesta Rangun marca 1942 pregnali Britance. Od tedaj so imeli oblast v Burmi Japonci, tamkajšnjim ljudem pa so priznavali neodvisnost. A ljudje so bili z oblastjo Japoncev nezadovoljni. Marca 1945 je tako prišlo do upora, 3. maja pa so Burmanci s pomočjo britanske in ameriške vojske zavzeli Rangun.

4. januarja 1948 je po nesoglasjih z Britanci Burma

razglasila samostojnost. Jangon (Rangun) je dobil s tem nov gospodarski zagon, kar se kaže tudi v izjemno močni imigraciji prebivalstva v to mesto.

Od 6. Novembra 2005 je glavno mesto Mjanmara Najpido.

OSNOVNI DEMOGRAFSKI PODATKI

Ob popisu prebivalstva leta 2012 je v Mjanmaru na 678.500 km² površine živelo 52,8 milijona ljudi, poselitvena gostota pa je znašala 77,82 preb./km². Sicer je gostota poselitve zelo različna. Medtem ko je na odročnih goratih in hribovitih območjih živelo okoli 10 preb./km², je na enaki površini na ravnini ob rekah Iravadi in Sittaung ter v drugih širokih dolinah živelo več kot 400 preb./km², in to večinoma Burmancev. Slaba desetina prebivalcev živi v največjem mestu Jangon.

V Mjanmaru živi okoli 70 % Burmancev, ki so to področje naselili v devetem stoletju, ko so prišli s tibetanskega višavja. Poleg Burmancev, vendar predvsem v obmejnem goratem svetu z Bangladešem, Indijo, Kitajsko, Laosom in Tajsko, živijo v Mjanmaru tudi različna ljudstva: iz tibetansko-burmanske skupine Kareni, Čini in Kačini, iz mon-kmerske skupine staroselci Moni ter Tajcem podobni Šani in Rahini. Po veroizpovedi je 89 % budistov, 5 % kristjanov, 4 % sunitskih muslimanov in 2 % manj znanih veroizpovedi.

Mjanmar je v letu 2012 ustvaril 51.920 milijonov USD bruto domačega proizvoda, to je 983 USD/preb., kar ga uvršča med najrevnejše države sveta.

ODPRAVIMO SE NA POT

Padal je ledeni dež, ki cestniča ni ogrozil, je pa nevšečnosti povzročil na letališču. Z Brnika bi morali proti Frankfurtu poleteti ob 7.45. V letalo smo se vkrcali ob pravem času, nato pa obsedeli v njem do 9.30, saj čiščenje ledu z letala delavcem ni šlo najbolje od rok. Ob prihodu na letališče v Frankfurtu smo prav iz tega razloga zamudili let za Kuala Lumpur v Maleziji.

Čeprav smo bili neke vrste »ujetniki« na letališču v Frankfurtu, smo bili vseeno dobro razporejeni ter brez nervoze in slabe volje potrpežljivo čakali na nadaljnji let. V nekakšnem upanju je spokojno mineval čas. Med čakanjem na letalo nam je Lufthansa dala bone za kosilo v višini 15 EUR, kar je bilo za že kar lačne popotnike pravo veselje. Za popestritev pa smo bili v letališki restavraciji priča žeparski nevšečnosti pri sosednji mizi. Tako smo bili že na začetku naše poti opomnjeni na večjo previdnost.

Po desetih urah čakanja smo se namesto na malezijsko vkrcali na Lufthansino letalo ter namesto v Kuala Lumpur poleteli v Bangkok na Tajskem. Za hrano in pijačo je bilo na letalu med enajsturnim letom dobro poskrbljeno. Sicer pa smo večji del leta predremali ali ce-

V letališki hali v Bangkoku od leve proti desni: Mitja, Marko in Angelca

lo prespali.

Na letališču v Bangkoku smo pristali ob 14.15. Zaradi enajsturnega leta v sedečem položaju smo začutili malo trda kolena, kar pa nas ni spravilo v slabo voljo. Čas do naslednjega leta smo preživeli v veliki in moderni letališki stavbi; občudovali smo številne bogato založene trgovinice in številne male nasade s cvetočimi orhidejami po širokem hodniku. Tako nam je čas na tem prijetno urejenem letališču hitro minil.

Ob 18. uri smo poleteli proti Jangonu, po srečnem naključju v prvem razredu. Ob malici so nam ponujali razna vina, a nas niso navdušila, za pijačo bi namreč potrebovali več predhodnega spanja, razveselili pa so nas s podarjenimi šopki orhidej.

Letališče v Jangonu je majhno in skromno, vendar čisto in domače, kljub zastraženosti. Na letališču nas je ob izhodu prijazno pozdravil vodič Khin Mang Tint, odet v londži (krilo, ki ga nosijo tamkajšnji moški). Dober vtis je na nas napravil takojšen »družinski« odnos. Z manjšim avtobusom smo se odpeljali v hotel Grant

V Čakpunu smo si ogledali kip štirih Bud, narejen iz opek, obložen z mavcem, nato pa pozlačen

Plaza Parkrojal. Dodelili so nam prijetno klimatizirane sobe z vsem udobjem, varovane s kodo na prejeti kartici. Večerja je bila bogata in samopostrežna. Vseh jedi ni bilo moč poskusiti, preveč jih je bilo tudi evropskih. Imeli smo občutek razkošja, ki se je ob razpoloženju in prijetni družbi stopnjeval.

Angelca mi je zjutraj povedala, da jo je v sanjah okrog 6.40, tik preden se je zbudila, prijazno poklicala štiriletna vnukinja Sara. Sicer spanca ni imela najbolj trdnega, zapolnjevala ga je z meditacijo. Meni tega ni bilo treba početi, saj sem noč prespal izvrstno.

Z malim avtobusom smo se takoj po zajtrku odpeljali proti Čakpunu (Kyakpun) k štirim 30 m visokim kipom Bude, ki so narejeni iz opek, obloženi z mavcem, nato pa pozlačeni. Osemvogalni prostor ima male »oltarčke«, namenjene dnevom v tednu (za sredo se oltarček ponovi). Ljudje se ob njih ustavljajo in nato molijo glede na svoj rojstni dan v tednu.

Vodič Tint je povedal, da je Angelčin patron miš, moj pa lev. Angelca je za srečno potovanje oltarčku daro-

Izjemno lepa stopala 54 m dolgega in 16 m širokega ležečega Buda. Odkrili so ga pod peskom, zaraščenim z zemljo

vala eno izmed orhidej, ki jih je dobila na letalu. Vraževnosti domačinov smo se tako pridružili tudi mi.

Pagode so štirikotne, kar simbolizira štiri Bude. So votle, imajo streho in se dvigajo v obliki zvona ali kot manjša in še manjša streha, postavljena na večjem zvonu. Pagodo z Budovimi oltarji varujejo Činti (pol zmaj, pol lev), varuhi templjev.

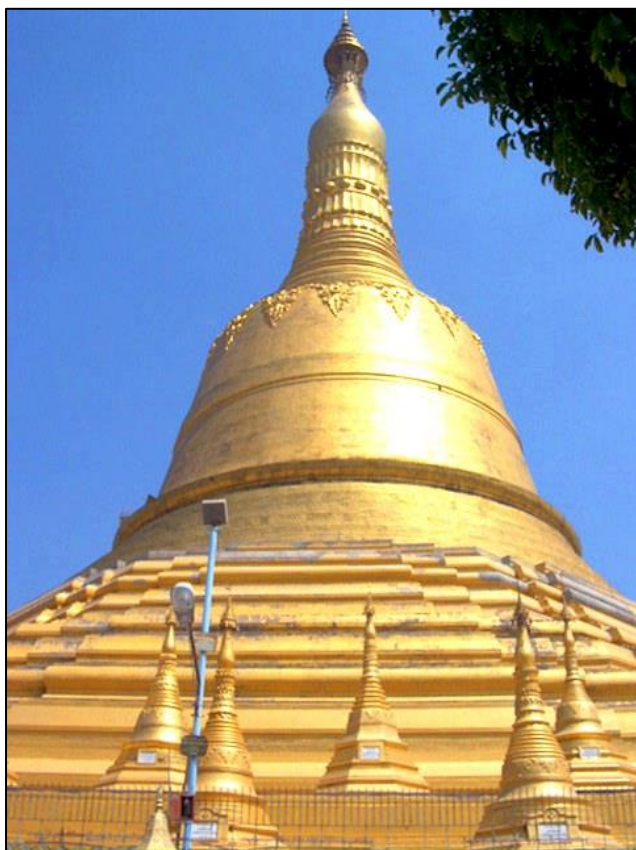
Stupe (zedi), ki zvončasto krasijo pagode, so polno grajene. Večinoma so bele, nekatere pa so tudi iz rdečkaste opeke.

Ob prihodu v mesto Bago smo si najprej ogledali izjemno dragocen kulturnozgodovinski spomenik ležečega Buda. Odkrili so ga pod peskom, zaraščenim z zemljo. Danes varuje 54 m dolgega in 16 m širokega Budo zasilna kovinska konstrukcijska streha. Zanimivi so Budovi nohti na nogah, ki so upodobljeni z bleščočim se mozaikom raznobarnih kamnov, izstopa pa tudi vzglavje iz lepih šatulj.

Razred zase je tudi pagoda Shymodo s 114 m visokim pozlačenim zvonom. Ob pagodi smo se bosí sprehodili po velikem marmornatem dvorišču, ki ga krasijo lepo izrezljane in okrašene kapelice z oltarji Bude. Ustavili smo se še pri drevesu binjang, pod kakršnim je Buda doživel razsvetljenje.

Pot nas je nato vodila proti Sveti gori Čahtio (Kyikhtio). To je eden izmed najsvetejših krajev v deželi, kjer po legendi na vrhu gore šest Budovih las zadržuje Zlato skalo, da ob robu stene ne pade v prepad.

Na poti do Čahtie smo prečkali plovno reko Sithan, opazovali lesene kočje prijetnega videza, grajene predvsem iz bambusa. Večinoma so bile na kolih, kar naj bi ljudi varovalo pred golaznijo in vodo v poletnem mon-

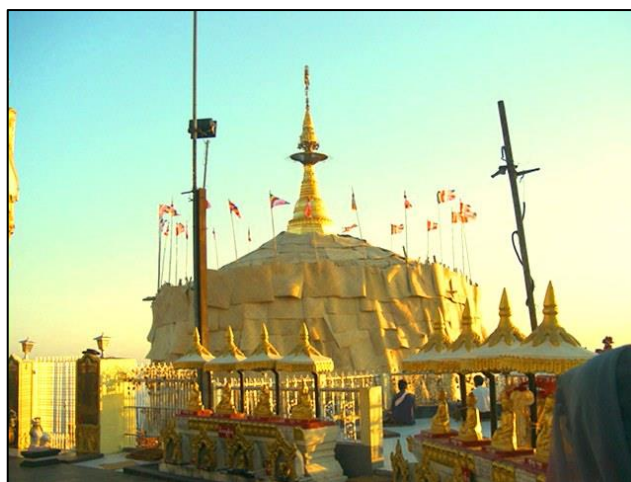

V mestu Bago je ob ležečem Budi razred zase tudi pagoda Shymodo s 114 m visokim pozlačenim zvonom

sunu.

Na goro Čahtio nas je po strmem klancu in ovinkasti cesti popeljal mali tovornjak. Vožnja je bila naporna, saj smo zaradi slabega, sicer asfaltiranega cestišča poskakovali po lesenih klopeh, kot bi jahali konja.

Po dokaj naporni vožnji smo se na višini okoli 100 m pod goro Čahtio ustavili pred hotelom Golden Rock, kjer je bilo naše začasno prebivališče. Hotel obdaja arbortum dreves in cvetja, kar je nas delovalo pomirjujoče in spokojno. Tu se razpoložena romarske poti na Sveto goro k Zlati skali človek kar nekako navzame.

Zlate skale na gori Čahtio žal nimso videli, ker je bila pokrita s "kuto"

Z Mitjo, Urošem in Angelco smo se odpravili po strmi cesti peš, Mojco, Marijo in Meto pa so štirje krepki domačini tja prenesli z nosili na ramenih. Cena za nosila je znašala 8000 čatov (Kiat), to je okoli 10 EUR, vsak fant pa je dobil še eno kokto.

Po poti smo šli mimo preprostih lesenih bivališč na bambusovih kolih z majhnimi trgovnicami s spominki. Naleteli smo na betlovo trto, katere liste domačini zvijajo v nekakšne cigare in jih žvečijo. Pravijo, da jim poteši lakoto. Ob žvečenju jim rdeče pobarva zobe in ustno votlino.

Pred vstopom na plato Svete gore Čahtio smo se morali sezuti in nadaljevati pot bosí. Najprej smo se ustavili ob zlatem, po legendi okamenelem čolnu, s katerim je bila na goro pripeljana Zlata skala, ki pa je žal nismo videli, ker je bila pokrita s »kuto«.

Zlate skale se je menda dotaknila ženska (kar je prepovedano), zato je dve uri zatem zgorela bližnja vas in z njo nekaj vaščanov. Da bi izbrisali prekletstvo, so jo pozlatili. Ni kaj, vsepovsod so Eve, ki povzročijo

Pred hotelom Golden Rock je bilo več otrok, ki so se ponujali za prenos naše prtljage, Ustregli smo jim, da so nekaj zaslužili

V spodnjem delu gore Čahtio je bil velik naval ponudbe eksotičnega sadja, nekaj od tega smo tudi kupili

izgon iz raja.

Na gori Čahtio je več posvečenih stavb, med katerimi izstopata pagoda Paya in samostan Čaung. Ob večernem zatonu sonca zaradi pozlačenih stavb gora kar žari, kar pusti v človeku neizbrisan, vendar svetel pečat.

Naslednji dan smo se iz hotela Golden Rock napotili v dolino. Najprej dobrih 100 m peš, naprej pa z malim tovornjakom. Pred hotelom je bilo več otrok, ki so se ponujali za prenos naše prtljage do parkirnega prostora. Ustregli smo jim, da so nekaj zaslužili. Po končanem prenosu prtljage so zahtevali po 500 čatov, to je okoli 0,60 EUR. Večinoma smo jim dali več, kar jih je izjemno razveselilo.

Na mestu, kjer smo se s tovornjaka presedli v džip, je bil velik naval ponudbe eksotičnega sadja (banan, mandarin itd.), za kar so poskrbela mlada dekletca. Ta dan smo zaradi postne pepelnice jedli le sadje.

Ob vračanju proti Jangonu smo posebno skrb posvetili opazovanju pokrajine. Peljali smo se mimo riževih polj, nasadov kavčuka, sladkornega trsa in drugih tamkaj-

Binjang je za budiste sveto drevo

šnjih dobrin. Od blizu smo si ogledali, kako čistijo in sušijo v reki Sithan ulovljene »kačje ribe«.

Ustavili smo se tudi ob manjši kmetiji, kjer v nasadu ob hiši gojijo betlovo trto. Prav tako nam ni ušlo, kako se ob reki, ne da bi ene ali druge motilo, prosto in složno sprehajajo race in prašički.

Ob prihodu v Jangon smo se napotili na letališče, od koder smo z manjšim letalom nadaljevali pot v Heho, ki leži na okoli 1000 m visoki planoti. Pokrajina je tu precej drugačna, intenzivneje obdelana. Tudi hiše so večinoma zidane, kar izdaja višji življenjski standard prebivalstva kot na jugu države. Od tam smo z manjšim avtobusom nadaljevali pot v romarski kraj Pinday, kjer je nekoliko višje od ravnine v gori stene kapniška votlina z okoli 9000 velikimi in malimi kipi Bud, večinoma pozlačenimi.

Med potjo smo se ustavili pri enem izmed velikih svetih dreves, poimenovanem binjang, si malo oddahnili in ob več drevesih z žareče rdečimi cvetovi, podobnimi

V romarskem kraju Pinday je najbolj znana jama, v kateri je okoli 9000 velikih in malih kipov pozlačenih Bud

magnoliji, uživali v ustvarjalni podobi narave. Naleteli smo tudi na odvrženo suho kožo neznane kače. Sicer pa so bila polja žit v tem času požeta.

Do votline smo se peljali z modernim dvigalom. Po ozkih poteh smo se nato sprehajali med kipi Bud, ki so prevlečeni z zlatom močno sijali in odstopali od počrnelih jamskih kapnikov. O tej jami pravi legenda tole: »Zli duh je ugrabil sedem lepotic in jih skril v jamo, ki jo je stražil strašen pajek. Prišel je princ, premagal pajka in rešil lepotice. Po tej legendi so se v jami naselili menihi in postavili kip Bude. To je spodbudilo tudi mnoge družine, da so tam postavile družinski kip Bude, ki ga občasno obiskujejo in se ob njem predajajo meditaciji. Po ogledu jamske znamenitosti smo noč preživel ob vznožju hriba v bungalovih hotela Conqueror Resort, ki je obdan z izjemno lepim in urejenim parkom. Čut za

estetiko in lepoto je v Burmi izjemen, kar obogati doživljanje dežele in bivanje v njej.

Izvedeli smo, kako oblikujejo družinsko skupnost. Ko se dekle, staro med šestnajst in osemnajst let, ter fant, star med osemnajst in dvajset let, odločita za skupno življenje, sedem levih in sedem desnih (ali sprednjih in zadnjih) sosedov potrdi njuno družinsko skupnost. Družina in sorodstvo si prizadevata, da mladi par ostane skupaj. V državi ni veliko ločitev, čeprav je ta enostavna. Vzrok je verjetno tudi v tem, da starši ločene hčere ne sprejmejo nazaj v družino.

V jutranjih urah smo si v bližini hotela Conqueror Resort ogledali delavnico papirja, izdelanega iz murvinega lubja. Kupili smo nekaj spominčkov, nato pa odpotovali proti jezeru Inle.

Jezero je dolgo 22 km, ob njem in na njem pa je sedemnajst manjših vasi z lesenimi hišami, postavljenimi na kolih.

Ko smo prišli do jezera Inle, so nas pred hotelom Hupin pozdravili z njihovo glasbo, nato pa skladno s tradicijo

Ob prihodu do hotela Hupin, stoječaja na jezeru Inle, smo se slikali Angelca (v belem), Marko in Mojca

slavnostno pogostili s kozarcem čaja. Kmalu zatem smo se namestili v vrstnih bungalovih, postavljenih na kolih nad jezerom. Tako smo za dva dni tudi mi postali mostiščarji.

Popoldne smo preživeli na jezeru. Po dobri uri vožnje s štirisedežnim motornim čolnom oziroma kanujem smo prišli do tkalnice svile iz lotosovih niti, ki jih pridobivajo iz stebela te rastline. Celotno delo poteka ročno. Tkalke so videti dobrovoljne, kljub trdemu služenju za košček kruha. Oblečene so v ljubko tradicionalno nošo, imajo urejeno frizuro in so čiste. Ob trgovini tkalnice so se pojavili močno oboroženi vojaki, ki so preštevali turiste. Verjetno so opravljali kontrolo dobička od kupljene svile, saj gre tu metrsko blago dobro v promet. Nato smo obiskali še trgovino ročno tkanih bombažnih izdelkov. Nekaj izdelkov smo v trgovinah tudi kupili.

Od ene in druge naravne, kulturne in obrtne znamenitosti smo se po jezeru Inle popeljali z motornim čolnom

Kako dobro je razvita obrt, smo videli dobrih 100 m stran, ko smo po lesenem stopnišču vstopili v kovačnico, kjer so trije mladi fantje s kladivi oblikovali razžarjeno železo v končni izdelek (bodala, okraske itd.). Nedaleč stran pa smo stopili v delavnico, kjer iz tiko-vega lesa izdelujejo kanuje, na katerih potem ribiči veslajo na poseben način: z eno nogo odrinejo veslo, z drugo pa trdno stojijo na čolnu. Pravijo, da trdno stojijo na eni nogi kot čaplje.

Tudi ribe lovijo na poseben način: mrežasti lesen koš potisnejo do dna, nato pa z železno bodico na lesenem kolu nabadajo ribe in ulovljene nato izvlečejo. Takšno lovljenje jim omogoča plitvo jezersko dno, povečini globoko 2–3 m.

Velik vtis so na nas naredili obsežni plavajoči vrtovi, na katerih pridelajo prek celega leta dovolj zelenjave za skoraj vso državo. Naleteli smo na lepo urejene grede paradiznika, kumar, buč, stročnic (graha in fižola), melancan, čilija, cvetlic itd.

Na plavajočih vrtovih, ki jih omogoča rastlina hijacinta, pridelajo dovolj zelenjave prek celega leta skoraj za vso državo

Z motornim čolnom smo se popeljali do sejma, ki je potekal ob obali na drugi strani jezera Inle

Grede omogoča hijacinta, rastlina, podobna lokvanju, z močno razpredenimi koreninami. Rastlino izpulijo, jo zasukajo, nanjo naložijo najprej travo, nato še prst iz jezerskega dna. Tako se gnoji in namaka rastoča zeleknjava povsem naravno.

Tega dne smo se najprej odpeljali s čolnom na sejem. Do tja smo porabili uro in pol. Za hip smo presenečeno obstali, ko smo pred obalo naleteli na več deset čolnov, parkiranih tesno drug ob drugem. Toda naš voznik, domačin, je bil vztrajen. Potiskal jih je stran in nas tako pripeljal do kopnega.

Ob živahni ponudbi rib, zelenjave, tekstila, spominkov itd. dajejo poseben čar sejmu prodajalci v tradicionalnih oblačilih večinskega ljudstva Intha. Po ogledu sejma smo šli še v delavnico, kjer izdelujejo tipična bambusova pokrivala. Ta so tako trda, da so za nas bolj za okras kot za na glavo.

Na jezeru Inle stoji starodavni samostan s pagodo, kjer imajo menihi dresirane mačke, ki znajo skakati skozi železen obroč. Za turiste je to prava atrakcija. Sicer pa je tu v ospredju tempelj z več kot šestdesetimi Budovimi oltarji, ki so izredno lepo izrezljani.

Namenili smo še zadnji pogled zamegljenemu jezeru in okolici z okoli 130.000 prebivalci, nakar smo se odpeljali na letališče Heho.

Da, tudi takole ženske tovorijo bambus

Ker smo imeli do vzleta letala proti Mandalaju dovolj časa, smo ga izrabili za masažo, ki so nam jo ponudili kar v čakalnici. Za 1000 čatov (1,18 EUR) na vsakega smo si jo privoščili vsi. Dekle in fant sta nam temeljito zmasirala roke, noge in hrbet, da smo se odlično počutili. Polet do Mandalaja je trajal slabo uro.

Mandalaj je središče mjanmarske kulture, umetnosti in obrti ter center za proučevanje budistične znanosti. Predstavlja tudi stično točko med vsemi predeli dežele, saj leži približno na sredini države.

V Mandalaju je ob popisu leta 2014 živel 1,225.553 prebivalcev. Od domačinov smo izvedeli, da ima tri poglavitne vire zaslужka: 1. belo, 2. rdeče in 3. zeleno (mamila, rubini in žad).

Vodič Tint nam je povedal, da je Mandalaj bogato mesto, zaradi prisotne mafije pa je tudi nevarno. Večerni sprehod po mestu nam je zato odsvetoval.

V Mandalaju smo se namestili v modernem hotelu z bazenom Mandalay Hill Resort. Večerja v njem je bila

V nekdanji kraljevski prestolnici Amarapura smo se sprehodili po znamenitem, več kot 1000 m dolgem tikovem mostu na 984 kolih

po okusu gurmanov. Ponudili so nam kar šestdeset samopostrežnih jedi, evropskih in azijskih. Mitja je okušal trideset jedi, Angelca petnajst in jaz dvanajst. Po večerji smo se odpeljali še do zlatarne Mar Kar Min, kjer imajo zelo lep nakit z rubini.

Z malim avtobusom smo se odpeljali v nekdanjo kraljevsko prestolnico Amarapura ob jezeru Thauthe-man, kjer smo se sprehodili po znamenitem, več kot 1000 m dolgem tikovem mostu na 984 kolih. Pravijo, da je narejen iz ostankov lesa kraljeve palače.

Obiskali smo tudi versko šolo oziroma semenišče Maha Ganayon Chaung, iz katerega gredo menihi za glavne menihe v vaške samostane.

V državi je aktivnih okoli 400.000 menihov. Verska šola je bila ustanovljena leta 1914. Vzdržuje se z darovi. Vodič Tint nam je povedal, da je ob rojstvu svojega sina daroval verski šoli 100.000 čatov (okoli 125 USD),

kar je za tamkajšnje razmere izredno visok znesek. Tudi Tint se je nekoč izobraževal v tej šoli.

Izobraževanje je namenjeno fantom od osmega let dalje. Dobijo dva obroka hrane na dan. Pred vstopom v jedilnico dobijo na dvorišču riž, omako, jogurt in banana, na mizi v jedilnici pa še nekaj jedi. Del svojega obroka nekateri podarijo revežem, ki čakajo pred samostanom.

Na hribu Sagaing smo si ogledali še samostan U-Panya, ki je tako poimenovan po ministru Soon Oo Pon Nya Shin iz trinajstega stoletja. Izstopa po slikoviti keramiki, tako na zidovih kot na tleh. Odpira pa se tu tudi čudovit razgled na reko Iravadi in okoliško hribovje s številnimi belo pobarvanimi stupami.

Pod hribom smo obiskali tako imenovano »joškasto pagodo« Kang Hmči Daw, katere notranjost žari od loma svetlobe malih zrcal.

Za zaključek dneva smo v Mandalaju obiskali delavnico tapiserije in delavnico, kjer izdelujejo kipe Bude iz belega marmorja.

Med ogledom znamenitosti smo srečali procesijo mlade novinke, ki je na čelu vstopala v šolo budističnega samostana

Legenda o Budi: ko je Buda zapustil kraljevo palačo, je videl starčka in v njem spoznal minljivost mladosti. Nato je srečal bolnika in se tako srečal s smrtjo. Ko je nato zagledal še meniha, pa je v njem prepoznal upanje po smrti.

Zjutraj smo se z malim avtobusom odpeljali do templja Mahamuna, kjer Burmanci častijo Budo tako, da nanj lepijo tanke lističe zlata. Razen na obrazu ga je na njem že dobro tono.

Ko smo prišli iz templja, smo srečali procesijo svečano oblečenih sorodnikov mlade novinke, ki je na čelu tega ceremoniala vstopala v šolo budističnega samostana. Po tem dogodku smo se napotili do kraljeve palače v Mandalaju, ki jo obdaja kvadratno obzidje s stranicami dolžine 2 km. Ob zunanjem obzidju je vodni kanal, širok okoli 20 m.

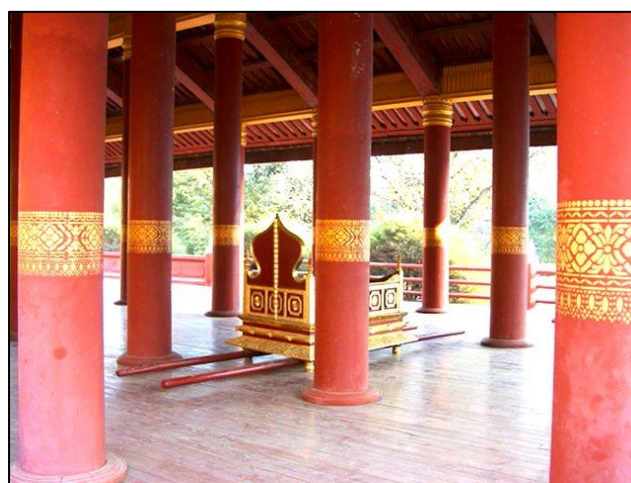
V templju Mahamuna Burmanci častijo Budo tako, da nanj lepijo tanke lističe zlata. Razen na obrazu ga je na njem že dobro tono

Med drugo svetovno vojno so Angleži kraljevo palačo in okoliške zgradbe porušili z letalskimi bombami, saj so menili, da je v kraljevi palači glavni japonski štab burmanske fronte. Poslopja so sedaj obnovljena po prejšnjem načrtu.

V palači je pred približno 150 leti bival kralj Mindan s petinsedemdesetimi ženami. Pravijo, da je bil dober in moder kralj ter uspešen politik, kljub britanski nadvladi. Po njegovi smrti ga je nadomestil sin Thibaw, ki je vladal osem let (od svojega dvajsetega do osemindvajsetega leta starosti), nakar so ga Angleži izgnali v Indijo.

Za vladanje Thibaw ni bil sposoben. Bolj ga je vleklo k meništvu. Njegova tašča pa je bila drugačnega mnenja. Postavila ga je za kralja, da bi zaradi njegove nesposobnosti lahko vladala ona. Da bi imela mir, je dala moške, ki so bili v bližnjem sorodstvu, umoriti.

S kraljeve palače smo se odpravili do reke Iravadi in se po njej z manjšo ladjico odpeljali do naselbine Mingun,

Od bombardiranja porušeni in v obnovljeni kraljevi palači je razstavljen samo kraljeva postelja

Maketa originalnega templja Ku the Daw, v katerega kompleks spada več sto belo pobarvanih malih pagod Bate s knjigami Tripitaki - budističnim besedilom

kjer smo si najprej ogledali največji nepoškodovan zvon na svetu; visok je 6 m, spodnji premer ima 3 m, težak pa je 90.000 kg. Ob potresu leta 1839 je zvon padel z nosilnega stebra, vendar so ga leta 1896 ponovno dvignili in namestili na železno konstrukcijo. Težji zvon je sicer v Moskvi, a je poškodovan – počen. Na začetku osemnajstega stoletja je v Mingunu kralj Budopaja začel graditi največjo pagodo v kraljestvu, visoko 150 m. Močan potres pa je stavbo, zgrajeno do dobre tretjine, porušil. Kmalu zatem je umrl tudi kralj. Ko smo se vrnili, smo si v Mandalaju ogledali znameniti knjižni tempelj Ku the Daw, v katerega kompleks spada več sto belo pobarvanih malih pagod Bate s knjigami Tripitaki – budističnim besedilom. Besedilo je vklesano v marmorne plošče. Da ga preberejo, potrebujejo bralci več kot eno leto. Naslednji dan smo vstali ob štirih zjutraj. Dan smo preživeli na čudoviti dvanajsturni vožnji po najdaljši burmanski reki Iravadi. Vožnja nam je popestrilo razgibano življenje ob bregovih. Dvakrat smo pripluli do

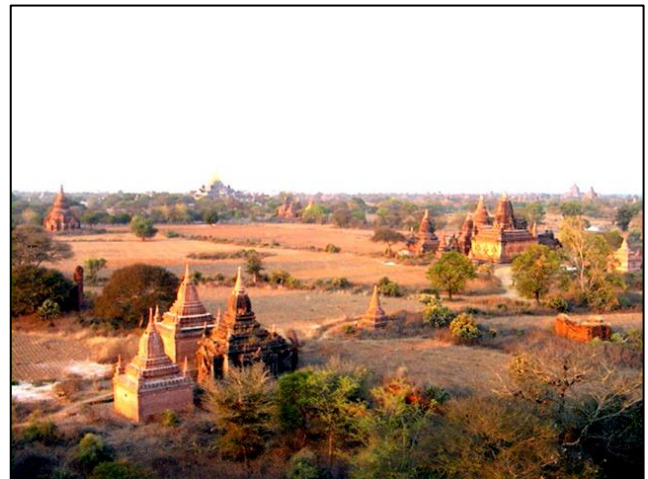

Dvanajsturno vožnjo po reki Iravadi nam je popestrilo razgibano življenje ob njenih bregovih

brega, ne da bi bilo tam pristanišče. Vaščani so nam ponujali sadje in ročno izdelano blago, povečini živih barv. Da bi nam bili bliže, so nekateri celo do pasu zabredli v vodo, sicer pa se je vse odvijalo zelo hitro.

Ker je v sušni dobi nivo vode reke Iravadi skoraj za 2 m nižji kot v deževni dobi – monsunu, smo z ladjo enkrat nasedli. Krmar je imel precej težav, da je z vzvratno vožnjo rešil zagato, pri čemer sta mu pomagala dva pomočnika, ki sta z dolgimi bambusovimi palicami merila globino in mu glasno sporočala podatke o njej. Še sreča, da je bilo dno blatno zaradi naloženega mulja.

Poglavitni cilj tega potovanja je bil Bagan, ki se uvršča med najlepša arheološka verska mesta na svetu. Na 40 km² površine je bilo ob reki Iravadi okoli 12.000 templjev, pagod in drugih verskih objektov, kar je zapisal že Marko Polo. Sezidani so bili v obdobju od leta 850 do dvanajstega stoletja, to je do vpada Mogulov. Potresi, ropanja osvajalcev in poplave so število teh objektov zmanjšali na tretjino. Toda presunljivi Bagan še vedno skriva številne zgodbe iz preteklosti.

Bili smo v zadregi, kam naj se naslednji dan najprej napotimo ob tolikšnem bogastvu, ki ga nudi Bagan

Tako kot pred vožnjo smo tudi pri sestopanju z ladje stopili na kopno po deski, ob kateri sta dva domačina držala bambusovo palico kot ograjo. Otroci so nas takoj obkročili z glasnim živžavom, ponujajoč preproste izdelke domačinov.

Ne da bi se obirali, smo se do hotela Thazin Garden takoj odpeljali z malim avtobusom. Osebe nas je sprejelo izredno prijazno. Poseben vtis je na nas naredila tudi lega hotela z bungalovi, nameščenimi v cvetočem parku, ki je obdan s pagodami iz rdečkaste opeke. Da bi ublažili utrujenost z dolgega, a prijetnega potovanja, smo si pred spanjem vsi privoščili masažo za 5 USD.

Bili smo v manjši zadregi, kam naj se naslednji dan najprej napotimo ob tolikšnem bogastvu, ki ga nudi Bagan. Odločili smo se, da najprej obiščemo Myzigo iz

dvanajstega stoletja, nato Shwezigon, ki je prototip za gradnjo vseh ostalih pagod. Ta pagoda naj bi imela tri Budove relikvije, ki naj bi jih prinesel beli slonček. V njej naj bi bil tudi najstarejši stoječi Buda iz dvanajstega stoletja, ki drži roke v pomirjajočem položaju z naznanilom: »Ne bojte se – Muora.«

Zraven pagode Shwezigon je hiša s sedemintridesetimi duhovi in boginjo Ingro, kar je del prvotne religije. Ko je kralj Anawratha sprejel budizem od Monov, se je pripravljaj upor. Obljubil je, da bodo duhovi pomagali zgraditi pagode, kar je bil pogoj za pomiritev upora.

Na gradnjo pagod so vplivali trije slogi: monski, šrilanski in indijski.

Preden so začeli graditi tempelj Htilominlo v dvanajstem stoletju, je astrolog Injo prerokoval in določil datume fazne gradnje. Po legendi je kraljica tedaj skrbno negovala bolnega kralja. V zahvalo ji je izpolnil željo,

Tempelj Ananda Paya je najlepši in najbogatejši tempelj, ki ga je gradilo 400 arhitektov in 40.000 delavcev

da po njegovi smrti prevzame prestol najmlajši in najbistrejši sin. Ob več sinovih je zadrego rešil takole: sinove je postavil v polkrog, pred njih postavil senčnik in rekel, da bo njegov naslednik tisti, ki se mu bo priklonil senčnik. Priklonil se je najmlajšemu.

V naslednjem Manuhovem templju (Manuha Paya) smo občudovali 16 m visok kip sedečega Bude, za njim pa še ležečega 30 m dolgega Bude s srečnim obrazom, ki simbolizira nirvano (prenehanje želje po obstajanju, kar po smrti onemogoči ponovno rojstvo). S tem pokaže, da bo kralj Minuha zadovoljen šele v nirvani. Minuha je podjarmil Anawratha, ki ga je imel v hišnem priporu. Ker je smel graditi pagode, je v eni izmed njih v ozek prostor postavil ogromnega stoječega Budo, s čimer je nakazal lastno utesnjenost.

Sledil je ogled templja Ananda Paya. Je najlepši in najbogatejši tempelj, ki ga je gradilo 400 arhitektov in 40.000 delavcev. Ananda pomeni neskončno lepo,

Proti večeru smo se povzpeli na stopničasto pagodo Shwesandaw, od koder se nam je odprl čudovit pogled na okolico, posejano s pagodami

neskončno modro. Buda je v njem od daleč videti nasmejan, od blizu pa resen. Okrog njega so male niše s 1050 malimi Budami. V spodnji vrsti niš je upodobljena tudi Budova mati. Enkrat na leto je tu festival, ki traja ob množici budističnih duhovnikov cel mesec.

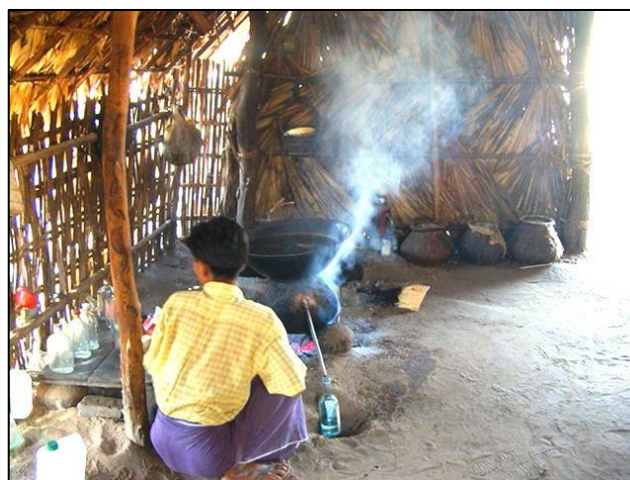
Tega dne smo si ogledali tudi tempelj Dhammayangyi. Kralj, ki je bil zelo krut, je pri gradnji delavce ustrašoval, da bo vsakega ubil, če bo pri njem lahko med dve opeki vtaknil iglo. Delavci so ga zato prekleli, a gradili so zelo natančno. Kralj je dal ubiti očeta in brata, da se je lahko polastil prestola. Za pokoro je dal v templju postaviti dve Budi skupaj.

Proti večeru smo se povzpeli še na stopničasto pagodo Shwesandaw. Ob sončnem zahodu smo opazovali okolico, posejano s pagodami. Pogled je bil skrivnosten in z navdihom bogate zgodovine.

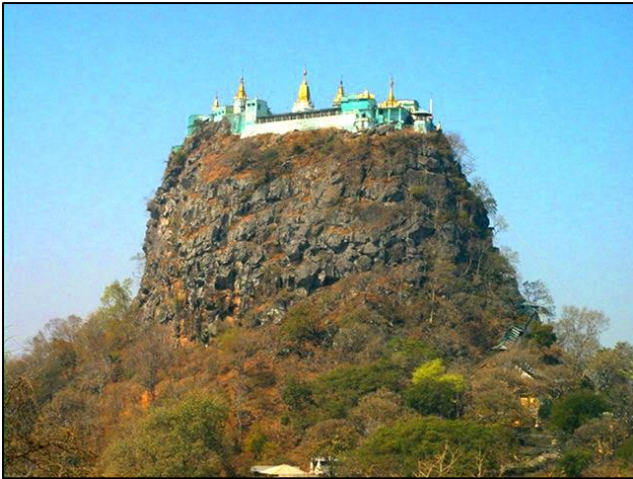
V Mjanmaru je večina ljudi pripadnikov budizma.

Ravnajo se po štirih pravilih te vere:

1. Življenje je trpljenje.
2. Izvor trpljenja je hotenje.
3. Trpljenje se lahko konča s premagovanjem hotenja.

Ker nas je zanimalo, kako pridobivajo rjavi sladkor, smo vstopili v preprosto leseno delavnico, pokrito s palmovimi listi

Prepadna gora Monta Popa je zaradi magičnosti že stoletja priljubljen romarski kraj domačinov

4. Obstaja pot, ki vodi do prenehanja trpljenja.

Naslednje jutro smo se odpeljali proti prepadni gori Mount Popa. Je vulkanskega izvora in je ena izmed najbolj magičnih v Burmi, zato je že stoletja priljubljen romarski kraj domačinov.

Vožnja do gore nas je vodila čez ozemlje številnih palmovih nasadov, iz katerih pridobivajo rjavi sladkor in tudi okusne bombone – karamele. Palma mora biti stara najmanj petindvajset let, da izloča dober sok. Sok pridobivajo tako, da zarežejo plodove in pod njimi namestijo lončene posodice, kar pa je zelo naporno opravilo, saj mora delavec splezati po deblu 20–25 m visoko. Na palmah so v zgornjem delu zaradi tanjšega debla nameščene viseče bambusove lestve, pritrjene na vrhu.

Ker nas je zanimalo, kako pridobivajo sladkor, smo vstopili v preprosto leseno delavnico, pokrito s palmovimi listi. Prostor je bil močno zakajen od kuhanja sladkorne melase (menda z dodatkom riža) in »šnop-

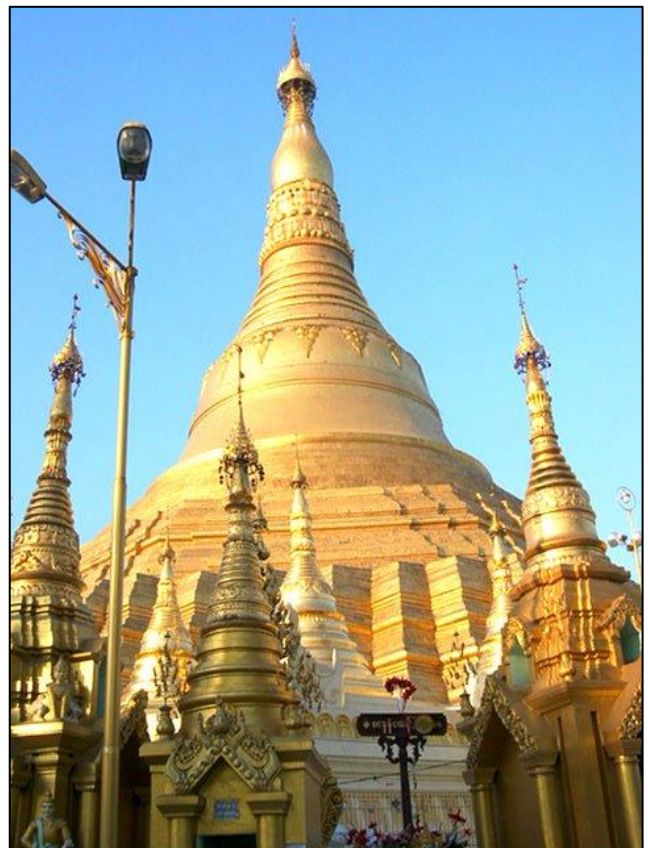

Ob vrnitvi v Bagan nas je pričakalo prijetno presenečenje. Ob vstopu v spalnice hotela Thazin Garden smo vsi imeli s cvetjem okrašene postelje

sa« (toddy ayaki). Poleg te delavnice je bil na delu pohleven vol, pripet ob leseno rampo, ob kateri je krožil in na ta način mlel arašide v olje sredi naprave.

Po dobrih dveh urah vožnje smo prispeli do podnožja gore duhov, to je do gore Mount Popa, kjer stoji tempelj Toddy Palm Tree. Do njegovega vrha smo se podvizali po 645 stopnicah (toliko sem jih naštel), čeprav jih uradno navajajo 700. Zaradi majhnega prostora je na vrhu gore kompleks templja močno utesnen, pogled z nje pa nepozaben. Pravijo, da v bližini gore živi 300 menihov.

Ob vrnitvi v Bagan nas je pričakalo prijetno presenečenje. Ob vstopu v spalnice bungalovov hotela Thazin Garden smo vsi imeli z raznobarnim cvetjem okraše-

Zlata pagoda Shwedagon v Jangonu je najlepši in najdragocenejši budistični verski objekt na svetu

ne postelje s srčki, vejicami in drugimi preišljenimi oblikami, kar se je na belem pregrinjalu posebej lepo odražalo. Res domiselno!

Utrujeni od poti smo se osvežili v hotelskem bazenu, se proti večeru napolili do reke Iravadi in se tam vkrcali na ladjico ter nato ob počasni vožnji opazovali sončni zahod na nebu in na zrcalni svetlobi prostrane vodne gladine.

Ob tisočih pagodah in templjih, ki krasijo Bagan, se doživeto celostno vtisne v nepozaben in veličasten spomin.

Zadnji del poti iz Bagana do Jangona, glavnega mesta države, smo nadaljevali z letalom. Kmalu po prihodu v Jangon smo se napotili do zlate pagode Shwedagon, najlepšega in najdragocenejšega budističnega verskega objekta na svetu. Izvedeli smo, da so pagodo Shwedagon začeli graditi pred 2500 leti, povečali in obnovili pa so jo v šestem in desetem stoletju.

V pagodi so relikvije vseh štirih Bud. Na vrhu pagode je velik, izjemno dragocen diamant, 4631 manjših diamantov, 8500 dragih kamnov (rubini, safirji, smaragdi), 4000 zlatih zvončkov in 1600 poslikanih smokvinih listov. Vsega zlata je menda na pagodi in na pozlačenih stavbah in Budah za okoli 66 t. Pravijo, da mora ta sveti kraj obiskati v svojem življenju vsakdo, ki verjame v verstvo Bude.

Imeli smo srečo. Prav v času našega prihoda je na ploščadi pagode Shwedagon ob zvokih glasbe in tolkal potekala daritvena ceremonija. Nastopajoči v sprevedu so bili slavnostno oblečeni, nekateri so nosili tudi znamenja budizma, prav tako vreče, v katere so ljudje v

Imeli smo srečo. Prav v času našega prihoda je na ploščadi pagode Shwedagon ob zvokih glasbe in tolkal potekala daritvena ceremonija

dar (osmim menihom te pagode in posameznim samostanom v deželi) polagali hrano (predvsem riž), denar, razne sokove in sadje. Ljudi, ki so spremljali daritveno ceremonijo, je bilo izjemno veliko, precej tudi tujih turistov.

Po ogledu pagode Shwedagon smo se napotili po Mestu do parka, ni pa nam ušel niti trg v središču mesta, ob katerem stojijo mogočne upravne zgradbe, džamija in kaznilnica. Na tem trgu je prišlo leta 1988 do upora proti izkoriščevalski in arogantni vojaški vladi z velikimi demonstracijami, ki pa so bile krvavo zatrte z vsaj tisoč mrtvimi, sploh v vrstah študentov in menihov.

Mesto Jangon deluje živahno, je čisto, kar je tudi sicer odlika budizma. Pred odhodom iz države smo stopili še na tržnico, ki je izjemno dobro založena – tako z

blagom in hrano kot z dragimi kamni, zlasti z rubini. Cene so za naše razmere nizke, zato smo kupili tudi kakšen spominček.

Po ogledu in manjšem nakupu smo se napotili na letališče, od koder smo z letalom odpotovali proti Kuala Lumpurju.

Ker smo imeli do leta proti Frankfurtu sedem ur časa, smo se odločili, da se s kombijem odpeljemo v okoli 70 km oddaljeno mesto Kuala Lumpur, da si tam od blizu ogledamo Petronas, tedaj najvišja nebotičnika (dvojčka) na svetu, visoka 456 m in povezana z mostom na višini devetdesetega nadstropja.

Med vožnjo do središča mesta, kjer stojita nebotičnika, smo doživeli tropsko nevihto. Lilo je kot iz škafo, vmes pa je bliskalo in grmelno. Skrbelo nas je že, ali bomo ob taki hudi uri sploh videli nebotičnika. A imeli smo srečo. Vreme se je umirilo, celo zjasnilo se je, cesta pa se je zaradi poprejšnje ogetosti in toplega ozračja hitro posušila.

Ko vidiš od blizu nebotičnika, to ustvarjalno čudo, te to popolnoma prevzame, človek se počuti izjemno majhnega.

V Kuala Lumpurju živi 60 % muslimanov, 30 % Kitajcev in 10 % prebivalcev druge verske ali narodnostne opredelitve. Zanimivo je, da smo večinoma srečevali mlade muslimanke brez rut, tudi v kratkih krilih in diskretnih dekoltejih, nekatere celo v kavbojkah, medtem ko so uslužbenke na letališču dosledno nosile rute.

Malezija je edina država muslimanskega sveta, ki v pisavi uporablja latinske črke.

Pred odhodom na letališče smo se sprehodili še po dobro založeni kitajski tržnici na prostem. Prodajalci na tržnici niso vsiljivi, so vljudni, čakajoč, da bodo kaj prodali. Opazili smo, da kupcev ni bilo pretirano veliko, vsaj v večernem času ne.

Na letališče smo se vračali pozno zvečer po isti avtocesti, osvetljeni pa tako, kot bi bil dan. Pod močnimi vtisi o Kuala Lumpurju in poprejšnjih dneh v Mjanmaru smo se z letalom vrnili v domovino, v »naš raj pod Triglavom«. V luči močnih doživetij na potovanju človek zazna, kako lepo je v domovini Sloveniji.

Pred nebotičnikoma Petronas v Kuala Lumpurju od leve proti desni sledijo: Mitja, Mojca, Angelca in Marko